

KOSTIUMOGRAF¹

I. PODSTAWOWE ZADANIA

- 1.1. Kostiumograf jest współautorem oprawy plastycznej filmu w zakresie kostiumów Odtwórców i jednym z głównych współtwórców filmu.
- 1.2. Kostiumograf realizuje ogólne założenia artystyczne filmu uzgodnione z Reżyserem, Producentem i Scenografem na podstawie zatwierdzonego scenariusza oraz zgodnie z podstawowymi parametrami filmu określonymi przez Producenta w warunkach skierowania do produkcji.
- 1.3. Kostiumograf ustala ze Scenografem kluczowe założenia stylu, formy i sposobów realizacji zarówno obrazu całego filmu, jak również poszczególnych scen i sekwencji, a następnie opracowuje koncepcję funkcjonowania kostiumów jako elementu wizualizacji przestrzeni filmu, dostosowując ją do ogólnych założeń artystycznych. Swoje projekty plastyczne i propozycje kostiumów i elementów ubiorów Odtwórców przedstawia do akceptacji w pierwszej kolejności Scenografowi, a za jego pośrednictwem lub ewentualnie bezpośrednio – Reżyserowi i Producentowi.
- 1.4. Kostiumograf wykonuje swoje zadania poprzez kierowanie całością prac przygotowawczych i zdjęciowych podległych mu pracowników departamentu kostiumów², we współpracy artystyczno-twórczej z innymi realizatorami i członkami ekipy filmowej.

II. ZALEŻNOŚCI SŁUŻBOWE

- 2.1. Kostiumograf jest angażowany przez Producenta, który ma prawo do wszechstronnego nadzoru nad realizacją filmu w tym nad pracą Kostiumografa. Kostiumografa obowiązują także zalecenia artystyczne Scenografa i Reżysera oraz operatywne dyspozycje Kierownika produkcji filmu. Szczegółowe warunki współpracy i podział kompetencji określa umowa.
- 2.2. Kostiumograf wykonując swoje zadania artystyczno-produkcyjne współpracuje także z innymi głównymi realizatorami filmu – jak Charakteryzator i Operator obrazu – celem zachowania spójności uzgodnionej koncepcji plastycznej filmu. Ponadto ściśle współpracuje z wybraną wytwórnią, studiem lub zespołem podwykonawców do spraw przygotowania i wykonania wszystkich kostiumów i ich komponentów, nadzorując te prace merytorycznie i organizacyjnie.
- 2.3. Kostiumograf jest bezpośrednim przełożonym (w kwestiach artystycznych, technologicznych i pełnienia nadzoru autorskiego) w tzw. departamencie kostiumów nad współpracownikami, takimi jak: Drugi kostiumograf (różne specjalizacje: od koordynacji, poprzez zakupy, jak i nadzór kostiumów na planie zdjęciowym), Asystent kostiumografa, Garderobiany i inni rzemieślnicy przygotowujący kostiumy (Krawiec, Szewc, Kaletnik itp.).

¹ Dawniej stosowano także inne nazwy, szczególnie w filmach historycznych, takiej jak: Kostiumolog lub Starszy asystent scenografa ds. kostiumów (arch.). Obecnie funkcję kostiumografa należy rozumieć jako osobę projektującą kostiumy (ang. *costume designer*), co nie wyklucza drugiej kompetencji, jaką jest fachowa wiedza na temat kostiumów historycznych (z zakresu z kostiumologii) i wówczas kostiumograf może być równocześnie kostiumologiem. Nie jest wykluczone istnienie dwóch funkcji w departamencie, z czego kompetencja jedynie kostiumologiczna mogłaby być przypisana do funkcji II kostiumografa – kostiumologa, podobnie jest to jest praktykowane w przypadku kostiumów mundurowych, gdy pojawia się funkcja II kostiumografa ds. mundurów i militariów, z tym, że umundurowanie i związane z nim militaria mogą mieć charakter wiedzy kostiumologicznej (filmy historyczne), ale nie muszą (filmy futurystyczne i *fantasy*).

² Z uwagi na samodzielny i suwerenny sposób pracy członków ekipy filmowej zajmujących się kostiumami, zwykło się mówić o tej grupie osób „pion kostiumowy” lub „pion kostiumograficzny”, co w rzeczywistości nie jest prawdą, gdyż zarówno Kostiumograf (dawna nazwa funkcji to Starszy asystent scenografa ds. kostiumów) jak i Charakteryzator (dawna nazwa funkcji to Starszy asystent scenografa ds. charakteryzacji) należą do pionu scenograficznego, którego szefem jest Scenograf. W podziale werystalnym ekipy filmowej – zespół osób pracujący pod kierunkiem Kostiumografa stanowi *de facto* departament pionu Scenografa, ale na tyle samodzielny i suwerenny, że nazwa „suwerenny subpion kostiumografa” jest także uprawniona i praktyce skracana do kolokwialnego określenia „pion kostiumograficzny”.

III. ZASTĘPSTWO

- 3.1. W obowiązkach Kostiumografa może go zastąpić, w wypadku czasowej nieobecności, Drugi kostiumograf lub inny wykwalifikowany pracownik departamentu kostiumów, a w przypadku decyzji natury artystycznej – Scenograf.
- 3.2. W przypadku konieczności dłuższego zastępstwa Producent ma prawo zaangażować innego Kostiumografa.

IV. PRAWA, OBOWIĄZKI I ZAKRES CZYNNOŚCI KOSTIUMOGRAFA

4.1. Ogólne prawa i obowiązki Kostiumografa

- 4.1.1. Kostiumograf ma prawo i obowiązek uczestnictwa w pracach przygotowawczych i pracach okresu zdjęciowego (z obowiązkiem całkowitego rozliczenia i likwidacji prac związanych z pozyskaniem kostiumów). Ewentualny inny zakres prac Kostiumografa określa umowa z Producentem.
- 4.1.2. Kostiumograf ma obowiązek zapoznać się z tematyką filmu i szczegółowo przestudiować scenariusz i ewentualnie scenopis zatwierdzony przez Producenta do realizacji oraz związane z nimi materiały dokumentacyjne, jak karty scen i karty obiektów i harmonogram zdjęć.
- 4.1.3. Kostiumograf jest zobowiązany (w ramach uzgodnionej ogólnej koncepcji oprawy plastycznej filmu) do przedstawienia do akceptacji przez Scenografa, Reżysera i Producenta propozycji projektów kostiumów z uwzględnieniem stylu, epoki, tematyki filmu i jego specyfiki gatunkowej. Opracowuje projekty wszystkich ubiorów do filmu przedstawiając wytyczne swoim współpracownikom w dziedzinie form pozyskania tych kostiumów (zakup, wykonanie, wypożyczenie) – zarówno do ról pierwszoplanowych, drugoplanowych, trzecioplanowych jak i Epizodystów oraz Statystów.
- 4.1.4. Kostiumograf ma prawo do wskazania kandydatów na najbliższych współpracowników. Ma także prawo do wyboru instytucji i innych podmiotów świadczących sprzedaż, usługi wykonania i wynajmu środków inscenizacyjnych (kostiumów, elementów uzupełniających ubiory), a także wyboru podmiotów dostarczających materiały krawieckie i inne materiały o określonych właściwościach do użytku Kostiumografa. Ostatecznej akceptacji (wyłącznie finansowej, a nie merytorycznej) tych wyborów dokonuje Producent lub Kierownik produkcji.
- 4.1.5. Kostiumograf jest zobowiązany przestrzegać zatwierdzonych terminów realizacji, dostosowując swoją koncepcję oprawy plastycznej filmu w dziedzinie kostiumów do warunków i możliwości finansowych produkcji, bez uszczerbku dla wartości artystycznej filmu.
- 4.1.6. Kostiumograf jest zobowiązany zgłaszać Kierownikowi produkcji wszystkie fakty i okoliczności ograniczające możliwość terminowego wykonania prac produkcyjnych oraz zagrażające przekroczeniem kosztów filmu, wnioskując równocześnie konkretne rozwiązania, zmierzające do usunięcia tych okoliczności.
- 4.1.7. Kostiumograf ma prawo wnioskować do Kierownika produkcji o wymianę podległego mu personelu pomocniczego.
- 4.1.8. Kostiumograf, poprzez możliwie najlepsze wykonanie swoich zadań, powinien przyczyniać się w szczególności do sprawnej obsługi prac okresu zdjęciowego, w tym do eliminowania przestojów; w szczególności Kostiumograf winien dążyć do optymalizacji prac okresu zdjęciowego poprzez rozwiązania organizacyjne dające możliwość sprawnego, równoległego lub sukcesywnego przygotowywania kompletnych zestawów kostiumów dla poszczególnych Wykonawców i Odtwórców scen masowych.

- 4.1.9. Kostiumograf ma prawo do uczestnictwa we wszystkich przeglądach roboczych materiałów zdjęciowych, na życzenie i za zgodą Reżysera, oraz w odbiorze gotowego filmu przez Producenta.
- 4.1.10. Kostiumograf współpracuje z Kierownikiem produkcji wraz z całym podległym sobie departamentem kostiumów w zakresie przygotowania szczegółowej aktualizacji kosztorysu filmu, a w tym zapotrzebowań na sprzęt, materiały, usługi kostiumograficzne i ich wyceny oraz w zakresie akceptacji wszelkich operacji gospodarczych związanych z pozyskaniem kostiumów.
- 4.1.11. Kostiumograf współpracuje, w granicach swoich kompetencji, z konsultantami historycznymi i do spraw obyczaju, dbając o wiarygodność poruszania się Odtwórców w zaprojektowanych kostiumach.
- 4.1.12. We wszystkich pracach dba o możliwość zastosowania rozwiązań odpowiednich dla skali rzeczywistych potrzeb kostiumowych filmu; szuka i inspirowa współpracowników do wyszukiwania rozwiązań zgodnych z nowymi metodami pracy i postępem technicznym (np. w dziedzinie wykonawstwa kostiumów, nowych materiałów, wykorzystania technik komputerowych).

4.2. Zakres czynności Kostiumografa w okresie przygotowawczym

- 4.2.1. Kostiumograf szczegółowo analizuje scenariusz filmu i materiały towarzyszące; opracowuje na potrzeby departamentu kostiumów dokumentację ikonograficzną.
- 4.2.2. Sporządza wraz ze współpracownikami na bazie tzw. listy postaci wykaz opcji kostiumowych dla ról aktorskich pierwszoplanowych, drugoplanowych i epizodycznych, a także Statystów.
- 4.2.3. Konsultuje z pionem reżyserskim potrzeby filmu w zakresie przygotowania duplikatów kostiumów (do dubli i do zmiennego stanu kostiumów w ramach akcji scenariusza), omawia planowane warunki zdjęć i potrzeby scenariuszowe, uzgadnia konieczność patynowania niektórych kostiumów i zakres poprawek oraz zmian w ubiorach.
- 4.2.4. Ustala z Kierownikiem produkcji i Producentem skład grupy zdjęciowej w departamencie kostiumów, dokonując podziału zadań pomiędzy współpracowników. Zapoznaje się z limitami finansowymi produkcji filmu i harmonogramem okresu zdjęciowego.
- 4.2.5. Udziela wskazówek³ Kierownikowi produkcji przy sporządzaniu aktualizacji kosztorysu filmu w zakresie swoich kompetencji; osobiście lub ze współpracownikami wycenia fachowo koszty pozyskania kostiumów wraz z elementami ubiorów w dziedzinie zakupów, wykonawstwa i wypożyczeń.
- 4.2.6. Zapoznaje się z przewidywanym kalendarzowym planem zdjęć filmu i kartami scen, obiektów i postaci; wskazuje Kierownikowi produkcji potrzeby w zakresie wynajmu pomieszczeń i składów podczas produkcji filmu wraz z niezbędnym wyposażeniem (magazyny z szafami i wieszakami, urządzone garderoby, wyspecjalizowany transport), dostosowując te zamówienia do rzeczywistych potrzeb.
- 4.2.7. Wykonuje osobiście lub ze współpracownikami wszystkie projekty plastyczne kostiumów i elementów ubiorów Odtwórców w uzgodnionej formie (szkice, barwne rysunki, modele, wizualizacje komputerowe itp.), przedstawia je do akceptacji oraz opracowuje wytyczne do ich przygotowania, a także dostarcza informacji do kart scen w zakresie kostiumów.

³ Prace te powinny być prowadzone na etapie developmentu, w okresie developmentu produkcyjnego, kiedy powstaje kosztorys wstępny. Jednak często te dane dostarcza Scenograf lub są one estymowane co do rzędu wielkości na bazie wcześniejszych doświadczeń i skali inscenizacji w filmie, a dopiero po poznaniu pełnej obsady i związanej z nią warunków przygotowania kostiumów, dokonuje się w okresie przygotowawczym aktualizacji kosztorysu w ramach kwot przewidzianych na kostiumy. Opcjonalnie dokonuje się rozład w grupach kosztów, pozwalających na dopasowanie wydatków do możliwości budżetowych.

- 4.2.8. Współpracuje z Reżyserem, Operatorem obrazu, Scenografem, Charakteryzatorem, a w wyjątkowych sytuacjach także z Koordynatorem efektów specjalnych i Kaskaderem koordynatorem – w sprawach związanych z projektowaniem i wykonaniem kostiumów pod kątem zgodności tych składników inscenizacji z wybranym stylem zdjęć i zachowaniem spójnej koncepcji plastycznej (w dziedzinie barwy, faktury, funkcjonowania w oświetleniu, a także pod względem wykonania efektów specjalnych, ewolucji kaskaderskich i możliwości zastosowania dublury itp.). Wybiera i nadzoruje zakup określonej jakości materiałów do szycia lub do oryginalnego sporządzenia kostiumów o specyficznych właściwościach i przekazuje je (wraz ze szczegółowymi dyspozycjami) krojczym, krawcom i innym wykonawcom.
- 4.2.9. Po przeglądzie możliwości rynkowych (producentów ubiorów, wyspecjalizowanych sklepów i składów odzieży używanej) sporządza zestawienia środków inscenizacyjnych do zakupienia. Nadzoruje i akceptuje zakupy kostiumów odbierając je wraz z Drugim kostiumografem lub Asystentem kostiumografa, przekazując je Garderobianemu. Koordynuje wykonanie lub inne sposoby pozyskania elementów ubiorów prowadząc nadzór autorski nad szyciem i zestawieniem różnych kostiumów dla poszczególnych postaci filmu i do scen masowych – dbając o terminowość i kompletność wszystkich prac. Nadzoruje wykonywanie przeróbek i poprawek oraz patynowanie i stosowną charakteryzację kostiumów.
- 4.2.10. Przeprowadza rekonesans (samodzielnie lub zlecając to swoim współpracownikom) w magazynach środków inscenizacyjnych i wśród podmiotów wynajmujących odzież; sporządza osobiście lub za pośrednictwem podległego personelu szczegółowe wykazy kostiumów i dodatków do nich jak kapelusze, buty, rękawiczki, torebki itp. do ich wynajęcia na czas przygotowań i zdjęć; nadzoruje merytorycznie odbiór wskazanych środków inscenizacyjnych.
- 4.2.11. Uczestniczy czynnie w próbach i przymiarkach kostiumów z udziałem zaangażowanych Odtwórców; przedstawia Reżyserowi i Scenografowi przygotowane kostiumy, zwłaszcza dla głównych ról, do ostatecznej artystycznej akceptacji. Udziela wskazówek Odtwórcom w sprawach związanych z użytkowaniem ubiorów.
- 4.2.12. Dbą o zawarcie przez Kierownika produkcji umów najmu gwarantujących zachowanie ciągłości zdjęć z właścicielami kostiumów, przed rozpoczęciem zdjęć.
- 4.2.13. Ustala z Drugim reżyserem układ godzinowy planu pracy pierwszych dni zdjęć (z naciskiem na organizację początku dnia zdjęciowego) w celu sprawnego przygotowania Odtwórców do zdjęć. Decyzje te może delegować na Drugiego kostiumografa. W razie potrzeby zgłasza konieczność zatrudnienia dodatkowych osób pomagających w sprawnym przeprowadzeniu procesu ubierania Odtwórców w danym dniu zdjęciowym.
- 4.2.14. Przygotowuje kostiumy do ewentualnych zdjęć „uciekających”.

4.3. Zakres czynności Kostiumografa w okresie zdjęciowym⁴

- 4.3.1. Kostiumograf nadzoruje terminowość wykonania wszelkich prac związanych z pozyskaniem kostiumów i dodatków zgodnie z przyjętym kalendarzowym planem zdjęć i bieżącymi planami pracy. Czynnie uczestniczy w przygotowaniach kolejnych, które nie były dotąd przyjęte i odebrane, kostiumów dla Odtwórców, wnioskując o ich akceptację, w miarę możliwości z wyprzedzeniem czasowym, pozwalającym na wykonanie ewentualnych poprawek i zmian.
- 4.3.2. Ustala z Drugim reżyserem układ godzinowy planu pracy kolejnych dni zdjęć (z naciskiem na organizację początku dnia zdjęciowego) w celu sprawnego

⁴ Rozliczenie kostiumów i pracy Kostiumografa następuje w zasadzie w okresie montażu i udźwiękowienia, ale Kostiumograf nie uczestniczy w procesie postprodukcji filmu.

- przygotowania Odtwórców do zdjęć. Decyzje te może delegować na Drugiego kostiumografa. W razie potrzeby zgłasza konieczność zatrudnienia dodatkowych osób pomagających w sprawnym przeprowadzeniu procesu ubierania Odtwórców w danym dniu zdjęciowym.
- 4.3.3. Nadzoruje pracę współpracowników w czasie zdjęć, czuwając nad właściwym skompletowaniem ubiorów, wraz z niezbędnymi dodatkami, dla Odtwórców ról filmowych.
 - 4.3.4. Nadzoruje prawidłowość używania poszczególnych kostiumów przez Odtwórców, zgodnie z ich funkcjonowaniem w filmie, stylem epoki i chronologią akcji. Udziela wskazówek swoim współpracownikom w zakresie przygotowania kostiumów zapasowych, dokonywania przeróbek i poprawek krawieckich, bieżących napraw, czyszczenia, prania i prasowania ubiorów.
 - 4.3.5. Udziela wskazówek podległemu personelowi, który jest obecny stale na planie zdjęciowym, w sprawie wprowadzania bieżących korekt i uzupełnień kostiumowych w trakcie zdjęć.
 - 4.3.6. Nadzoruje autorsko i formalnie prace osób zaangażowanych dodatkowo, np. do scen zbiorowych z udziałem Statystów, w związku z potrzebą równoległego ubrania wielu Odtwórców.
 - 4.3.7. Czynnie uczestniczy w zdjęciach, każdorazowo na życzenie Producenta lub Reżysera, oraz podczas scen skomplikowanych inscenizacyjnie, z dużą liczbą stylowo ubranych Wykonawców, kluczowych z punktu widzenia funkcjonowania kostiumów itp.
 - 4.3.8. Uczestniczy w okresowych przeglądach podmontowanych materiałów roboczych za wiedzą i zgodą Reżysera.
 - 4.3.9. Nadzoruje pracę swoich podwładnych podczas zwrotu wypożyczonych kostiumów, bieżącego sporządzania protokołów zużycia i zniszczeń ubiorów i ich dodatków podczas zdjęć.
 - 4.3.10. Współpracuje z Kierownikiem produkcji pomagając w sprawdzeniu merytorycznym operacji gospodarczych związanych z przygotowaniem i rozliczeniem materiałów i kostiumów, potwierdzając podpisem właściwe dokumenty (faktury, rachunki, protokoły); współpracuje także z w sprawach związanych z odsprzedażą, przekazaniem lub ewentualnie innym zagospodarowaniem oryginalnych kostiumów wykonanych na potrzeby filmu (współpraca może polegać jedynie na oszacowaniu wartości kostiumów).
 - 4.3.11. Przygotowuje ponownie kostiumy – wyłącznie za zgodą i wiedzą Producenta – do wybranych ujęć i scen wymagających ponownej realizacji (przekrętki) lub do materiałów już nakręconych (dokrętki) za dodatkowym wynagrodzeniem, jeśli te prace nie są realizowane w ramach okresu zdjęciowego.

4.4. Zakres czynności Kostiumografa w okresie montażu i udźwiękowiania

- 4.4.1. Kostiumograf w czasie prac w okresie montażu i udźwiękowania wspomaga swoich współpracowników w sprawnym rozliczeniu środków inscenizacyjnych i całości prac okresu zdjęciowego, dbając w szczególności o właściwą gospodarkę materiałami pozostałymi po wykonaniu kostiumów.
- 4.4.2. Jeżeli przyjęty model realizacji filmu zakłada wykorzystywanie technik komputerowych i animacji (ang. CGI – *computer generated imagery*) do tworzenia kostiumów w postprodukcji lub tworzenia efektów specjalnych wzbogacających inscenizacyjnie obraz, a w tym kostiumy, Kostiumograf na życzenie Scenografa, może przygotowywać projekty plastyczne i nadzorować pracę grafików i animatorów udzielając nim konsultacji w zakresie plastyki i stylistyki tworzonych kostiumów i ostatecznie może akceptować gotowe prace.

V. KOMENTARZ

Współczesne modele pracy nad scenografią filmową coraz częściej rozmywają granice między tradycyjną scenografią fizyczną a scenografią cyfrową. W produkcjach wykorzystujących CGI i VFX, także kostiumy bywają tworzone poza planem zdjęciowym, na etapie postprodukcji filmu, przez Grafików komputerowych i Animatorów, co rodzi pytanie o autorstwo i nadzór artystyczny nad przestrzenią filmową (szeroko pojętą inscenizacją). Nie jest jednoznacznie określone, czy w takich przypadkach funkcję Kostiumografa (projektanta cyfrowych kostiumów) powinien pełnić specjalista od wizualnych efektów komputerowych, czy też nad całością powinien czuwać Scenograf, który tradycyjnie odpowiada za spójność wizualną świata przedstawionego, czy wręcz Kostiumograf. Model pracy zależy od struktury organizacji ekipy filmowej w danej produkcji – w niektórych przypadkach Graficy 3D przejmują pełną kontrolę nad projektowaniem przestrzeni, a w tym kostiumów, w innych Scenografowie i/lub Kostiumografowie nadzorują cyfrowe kostiumy, zapewniając ich zgodność z koncepcją artystyczną filmu. Dyskusja o tym, kto faktycznie „tworzy” kostiumy w epoce zaawansowanych efektów specjalnych, pozostaje otwarta i wymaga dostosowania tradycyjnych podziałów obowiązków do współczesnych realiów produkcji. Dlatego bardzo ważne jest, aby Producent ściśle sprecyzował to w umowie zawieranej z Kostiumografem.

Kamil Przełęcki